

References

1. Heyets, V.M., T.S. Kyzym, T.S. Klebanova, and O.I. Chernyak. *Simulation of economic security: state, region, enterprise*. Kharkiv: INZHEK, 2006. Print.
2. Holikova, T.V. "Current state and prospects of regional competitiveness Ukraine". *Competitiveness of Ukraine's in economy* (2005): 195–196. Print.
3. Granberg, A.G. *Basics regional Economy*. 2. Moscow: HUVSHE, 2001. Print.
4. Gutman, H.V., A.A. Myroedov, and S.V. Fedyn. *Management of regional economy*. Moscow: Finance and Statistics, 2002. Print.
5. Dolishniy, M.I. *The regional policy of Ukraine at the turn of XX–XXI century: new priorities*. Kyiv: Scientific Thought, 2006. Print.
6. Zhavoronkova, H.V., and V.O. Zhavoronkov. "Scientific and methodological approaches to formulating regional strategies." *Formation of market relations in Ukraine* (2010): 191–196. Print.
7. Zvarych, I.T. *State regulation of growth: institutions, mechanisms and infrastructure (regional cross-section)*. Kyiv: ArtEk, 2009. Print.
8. Kyzym, M.O. and F.F. Pylypenko, V.F. Zinchenko. *Balanced Scorecard*. Kharkiv: INZHEK, 2007. Print.
9. Perskij, Yu.K., and N.Ya. Kalyuzhnova. *Competitiveness of regions: theoretical and applied aspects*. Moscow: TEIS, 2003. Print.
10. Lexin, V.N. and A.N. Shvetsow. *State and Regions: theory and practice state regulation regional development*. Moscow: URSSR, 2000. Print.
11. Pryhozhyn, A.I. *Methods development of organizations*. Moscow: MTSFER, 2003. Print.

Рецензенти:

Якубів В.М. – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і аудиту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника";

Гнатюк Т.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

УДК 336.14: 352(477)

ББК 65.26

Цюпа О.П.¹, Кондур О.С.²

СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТІВ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

¹ ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0342596144

² ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра економічної кібернетики,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел.: 0342596144

Анотація. Для виявлення закономірностей у формуванні бюджетів розвитку різних рівнів місцевих бюджетів пропонується провести статистичний аналіз обсягу надходжень бюджету розвитку в розрахунку на одного жителя, обсягу доходів І кошика в розрахунку на одного жителя, чисельності населення територіальної громади. За допомогою кореляційного аналізу охарактеризовано вплив основних соціально-економічних показників на формування надходжень бюджетів розвитку в Україні.

Ключові слова: місцеві бюджети, бюджет розвитку, надходження бюджету розвитку, статистичні методи, кореляційна матриця, рангова кореляція Спірмена.

Annotation. To identify regularities in capital budget forming of the various levels of local budgets is proposed to conduct a statistical analysis of capital budgets' revenues development budget per inhabitant, amount of capital budgets' revenues I basket per inhabitant, population local commun-

ity. By a cross-correlation analysis influence of basic socio-economic indexes is described on forming of receipts of capital budgets in Ukraine.

Keywords: local budgets, capital budget, capital budgets' revenues, statistical methods, cross-correlation matrix, grade correlation of Spirmen.

Вступ. У сучасних економічних умовах провідну роль у функціонуванні окремої адміністративно-територіальної одиниці України займають місцеві бюджети, основним призначенням яких є фінансове забезпечення розвитку регіону, виконання соціально-економічних завдань, покладених на органи місцевого самоврядування, що реалізується головним чином через бюджет розвитку. Ресурси цієї складової місцевого бюджету спрямовуються на розбудову місцевої соціальної та виробничої інфраструктури, на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності. Тому питання впорядкування підходів до формування бюджету розвитку місцевих бюджетів в Україні набувають особливо важливого значення в умовах сьогодення.

Значну увагу зарубіжних і вітчизняних науковців приділено проблематиці бюджету розвитку територіальних громад, зокрема, Г.Кітчена, В.Белкіна, В.Гейця, В.Кравченка, О.Крайник, І.Луїної, В.Мельника, К.Павлюк, І.Ткачук, І.Чугунова та ін. [1–10]. Незважаючи на великий обсяг наукових публікацій, проблеми формування бюджету розвитку потребують подальшого теоретичного обґрунтування.

Постановка завдання. З метою виявлення закономірностей у формуванні бюджетів розвитку різних рівнів місцевих бюджетів проведемо статистичний аналіз обсягу надходжень бюджету розвитку в розрахунку на одного жителя, обсягу доходів І кошика в розрахунку на одного жителя, чисельності населення територіальної громади.

Результати. Аналіз нормативно-правового забезпечення формування надходжень до бюджету розвитку місцевих бюджетів дозволяє виявити основні джерела надходжень: 1) надходження, які пов'язані виключно з виконанням повноважень місцевого самоврядування (власні надходження бюджету розвитку); 2) надходження, пов'язані з виконанням делегованих органам місцевого самоврядування повноважень (закріплені надходження бюджету розвитку).

Головними джерелами власних надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів в Україні виступають надходження від операцій з комунальною власністю:

- дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно Автономної Республіки Крим, комунальна власність;
- кошти від відчуження майна, що належить Автономній Республіці Крим, і майна, що перебуває в комунальній власності;
- кошти від продажу землі.

Указані джерела мають місцеві бюджети всіх груп місцевих бюджетів. Крім зазначених, запозичення також віднесено до власних надходжень бюджету розвитку. Відповідно до вимог Хартії місцевого самоврядування [11], органи місцевого самоврядування можуть здійснювати запозичення, але це право обмежене чисельністю населення відповідної територіальної громади – лише міста із чисельністю жителів більше 300 тисяч можуть здійснювати запозичення до місцевих бюджетів [12]. Зазначене обмеження дещо викривляє можливості органів місцевого самоврядування, особливо базового рівня врядування: сільські, селищні ради та міські ради міст районного значення не мають права здійснювати позики. Тому аналіз надходжень до бюджету розвитку місцевих бюджетів України проведено в розрізі обласних, бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення, без урахування запозичень.

Під час аналізу надходжень важливим критерієм оцінки фінансових можливостей органів місцевого самоврядування виступають обсяги таких надходжень у розрахунку

на 1 жителя відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Спостережувана стала динаміка загального обсягу надходжень до бюджету розвитку й проведений аналіз варіації щорічних обсягів таких надходжень кожної з груп місцевих бюджетів дозволяють узагальнити ці всі річні показники в одну генеральну сукупність і проаналізувати зазначені надходження в розрахунку на одного жителя в розрізі груп місцевих бюджетів. Це забезпечує достатній обсяг спостережень у кожному з рівнів місцевих бюджетів (обласні бюджети – 175, зведені бюджети районів – 3 416, бюджети міст – 1 246) і дає можливість отримати однозначні висновки щодо рівня диференціації фінансових можливостей до формування бюджету розвитку окремих груп місцевих бюджетів протягом усього періоду аналізу.

З позиції потенційного споживача бюджетних послуг фінансові можливості органів місцевого самоврядування на рівні зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного, республіканського АРК значення повинні бути однаковими. Проте проведені розрахунки вказують на те, що сукупні фінансові можливості органів місцевого самоврядування на рівні району з такими можливостями відповідно бюджетів міст менші в кілька разів. Подані в табл. 1 порядкові статистики сукупностей обсягу надходжень у розрахунку на одного жителя трьох рівнів місцевих бюджетів указують на особливості формування фінансового потенціалу таких бюджетів у частині бюджету розвитку.

Таблиця 1

Порядкові статистики розподілу обсягів надходжень бюджету розвитку місцевих бюджетів у розрахунку на 1 жителя за 2006–2012 рр., грн*			
Показники	Види місцевих бюджетів		
	Обласні бюджети	Зведені бюджети районів	Бюджети міст обласного, республіканського АРК значення та міст Київ і Севастополь
Мінімальне значення	0,00	- 68,41	- 22,02
1 Дециль (10%)	0,01	25,91	4,84
1 Квінтель (20%)	0,09	71,22	9,99
1 Квартиль (25%)	0,13	97,11	13,01
2 Квінтель (40%)	0,46	204,63	25,35
Медіана (50%)	0,92	314,18	36,17
Середнє значення	3,01	964,13	76,63
3 Квінтель (60%)	1,51	478,24	48,84
3 Квартиль (75%)	2,85	892,10	83,45
4 Квінтель (80%)	3,62	1 133,19	106,20
9 Дециль (90%)	6,38	2 130,74	176,99
Максимальне значення	42,92	39 447,65	1 770,55

* Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України.

Найнижчий ступінь диференціації обсягу надходжень – у групі обласних бюджетів, що пов'язано, насамперед, з найменшою серед трьох груп бюджетів кількістю одиниць сукупності. Найвищий ступінь диференціації – у групі бюджетів міст, що пов'язано зі значним впливом на надходження цієї групи чинника фінансової кризи. У групі бюджетів районів спостерігається значний ступінь варіації, зіставний з розма-

хом групи бюджетів міст, що зумовлено неоднорідністю цієї групи, оскільки до неї включено показники районних бюджетів і бюджетів місцевого самоврядування (бюджетів міст районного значення, сіл і селищ). Великі відмінності в обсягах надходжень до бюджету розвитку різних груп місцевих бюджетів пов'язані з різним обсягом функцій і повноважень відповідних органів місцевого самоврядування (у першу чергу, регіонального та базового рівнів).

Необхідно розрізнити надходження бюджету розвитку, які пов'язані з рішеннями органів місцевого самоврядування, і тих, які отримує бюджет місцевого самоврядування за ініціативою органів державної влади, наприклад субвенції. Хоча всі надходження бюджету розвитку включені до доходів місцевих бюджетів, які не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів (II кошик), результатом вкладення цих коштів можуть виступати об'єкт, споруда, що використовуються при реалізації делегованих органам місцевого самоврядування повноважень.

Оскільки для проведення аналізу до джерел надходжень бюджету розвитку включено ті джерела, які пов'язані з власними рішеннями органів місцевого самоврядування (відносяться до власних повноважень), то суть не в нерівності у фінансових можливостях територіальних громад щодо формування бюджету розвитку, а в невідповідності повноважень, яка призводить до виникнення таких можливостей. Бюджети міст обласного, республіканського АРК значення, бюджети міст районного значення, бюджети сіл і селищ належать до бюджетів місцевого самоврядування, тому необхідно забезпечити рівні можливості всім відповідним територіальним громадам у формуванні достатнього обсягу надходжень бюджету розвитку. Указане дозволить реалізувати відповідно рівний доступ громадян до суспільних товарів і послуг, що є визначальною метою функціонування держави та місцевого самоврядування.

Ураховуючи відсутність на рівні районів і міст обласного значення статистичної інформації, яку можна було б використати для дослідження наявності й тісноти зв'язку між надходженнями до бюджету розвитку та показниками макроекономічного рівня, показниками соціально-економічної активності населення та господарюючих суб'єктів, проведено аналіз взаємозв'язку обсягу надходжень бюджету розвитку із чисельністю населення, густотою населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Це дозволяє проаналізувати вплив чисельності жителів громад і концентрації їх проживання в громаді на умови формування бюджету розвитку місцевого бюджету.

Для виявлення закономірностей у формуванні дохідного потенціалу бюджету розвитку місцевих бюджетів проведено кореляційний аналіз обсягу надходжень бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя, обсягу доходів I кошика в розрахунку на 1 жителя, чисельності населення територіальної громади. До складу надходжень до бюджету розвитку включено джерела, обсяг яких залежить безпосередньо від прийнятих органами місцевого самоврядування рішень: надходження від продажу землі, нерухомого майна та дивіденди.

У результаті ідентифікації змінних обсяг надходжень бюджету розвитку прийнято за результативну ознаку, усі інші показники – за факторні ознаки. Це зумовлено такими міркуваннями: 1) оскільки податок на доходи фізичних осіб виступає основним дохідним джерелом I кошика доходів місцевих бюджетів, то зазначений кошик доходів опосередковано відтворює рівень соціально-економічного розвитку територіальної громади [13, с.82]. Метою статистичного аналізу є встановлення значимості бюджету розвитку у формуванні соціально-економічного розвитку відповідної територіальної громади, який представлено доходами I кошика відповідного місцевого бюджету; 2) зв'язок із чисельністю населення та її густотою може вказувати на наявність територіальних громад з оптимальною кількістю жителів і густотою, при якій забезпечується прийняття рішень щодо формування оптимального обсягу надходжень бюджету розвитку.

Для аналізу взаємозв'язку між обраними факторними та результативною ознаками проведено їх ранжування та розраховано рангові коефіцієнти кореляції Спірмена. Усі одиниці сукупності мають різні значення факторних і результативних ознак, бо немає пов'язаних рангів. Цей факт і значний обсяг вибірки обґрунтовують доцільність використання методу рангової кореляції. Під час проведення аналізу враховано також імовірність впливу на формування доходів І кошика обсягів надходжень до бюджету розвитку відповідних місцевих бюджетів у попередніх періодах.

Аналіз проведено в розрізі груп місцевих бюджетів і років. Оцінка рангової кореляції отримана в розрізі груп місцевих бюджетів для показників доходів І кошика місцевих бюджетів і надходжень до бюджету розвитку.

Для групи обласних бюджетів характерний дуже слабкий зв'язок між зазначеними показниками (табл. 2). При цьому прослідковується як прямий, так і зворотний (2008) зв'язок.

Таблиця 2

Рангові кореляції Спірмена, розраховані для обсягу надходжень бюджету розвитку обласних бюджетів у розрахунку на 1 жителя та доходів І кошика в розрахунку на 1 жителя*

Доходи І кошика в розрахунку на 1 жителя за відповідний рік	Надходження до бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя за відповідний рік						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Статистики Спірмена							
2006	0,3708	0,1685	- 0,1000	0,1455	0,2079	0,1185	0,0208
2007	X	0,1854	- 0,0670	0,1124	0,1524	0,1054	0,0054
2008	X	X	- 0,0123	0,1047	0,1617	0,1673	0,0746
2009	X	X	X	0,1393	0,1293	0,0858	- 0,0292
2010	X	X	X	X	0,1186	0,0419	- 0,0677
2011	X	X	X	X	X	0,0419	- 0,0592
2012	X	X	X	X	X	X	- 0,0469

* Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України.

Крім проведеного аналізу рангової кореляції, проаналізовано взаємозв'язок між факторами, що прямо або опосередковано пов'язані з формуванням соціально-економічного потенціалу областей: чисельність населення, густота населення, надходження до бюджету розвитку та доходи І кошика обласних бюджетів (табл. 3). Особливу увагу необхідно звернути на те, що майже відсутній взаємозв'язок зазначених факторів з обсягом надходжень до бюджету розвитку. Найбільше значення коефіцієнт кореляції набуває для фактора чисельності населення, а найменше – для фактора доходів І кошика обласних бюджетів.

Таблиця 3

Кореляційна матриця взаємозв'язку обсягу надходжень бюджету розвитку обласних бюджетів у розрахунку на 1 жителя й обсягу надходжень І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя, чисельності населення, густоти населення областей за період 2006–2012 рр.*

	Чисельність населення	Густота населення	Надходження до бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя	Доходи І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя
Чисельність населення	1,00	0,74	0,19	0,39

Густота населення	0,74	1,00	0,12	0,15
Надходження до бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя	0,19	0,12	1,00	0,10
Доходи I кошика доходів у розрахунку на 1 жителя	0,39	0,15	0,10	1,00

* Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України.

Складені діаграми розсіювання для кожного із зазначених факторів із надходженнями до бюджету розвитку підтверджують отримані вище результати.

Зокрема, діаграма доходів I кошика (рис. 1) указує на абсолютну нееластичність надходжень бюджету розвитку до доходів I кошика обласних бюджетів. Аналіз діаграм чисельності та густоти населення вказує на те, що зміна чисельності жителів територіальних громад, а отже, і щільності їх проживання, практично не пов'язана зі зміною (приростом) надходжень бюджету розвитку.

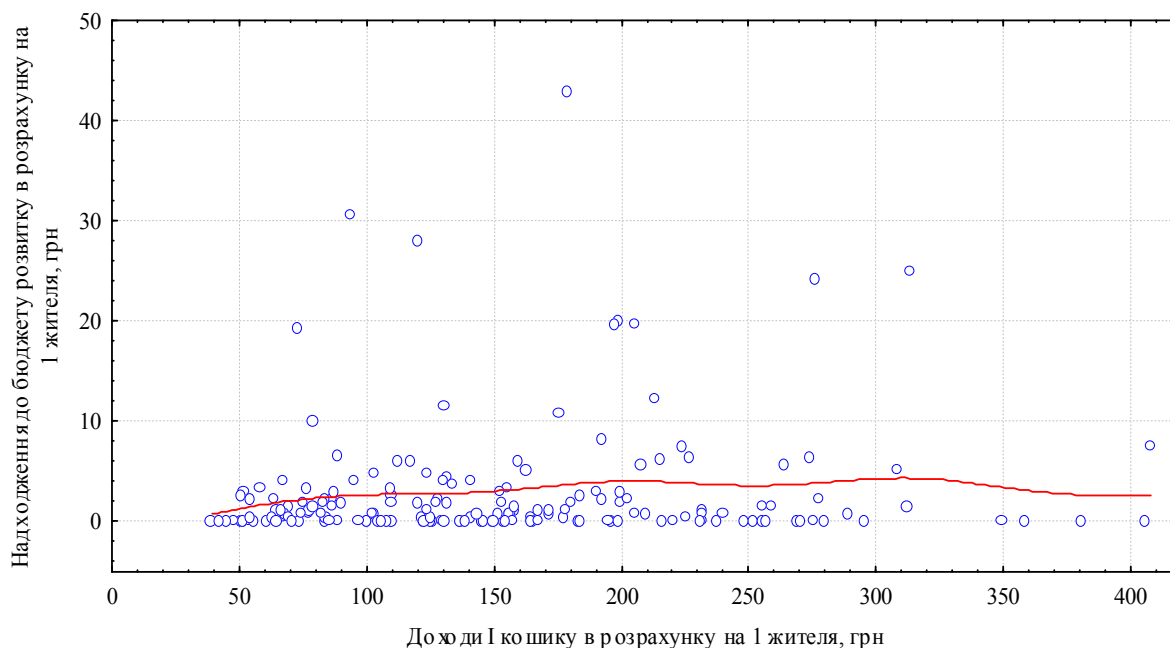

Рис. 1. Діаграма розсіювання для надходжень бюджету розвитку та доходів I кошика обласних бюджетів у розрахунку на 1 жителя за період 2006–2012 рр.*

* Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України.

Обчислені для групи бюджетів районів значення коефіцієнта кореляції рангів Спірмена показують слабкий зв'язок між надходженнями до бюджету розвитку та доходами I кошика обласних бюджетів протягом періоду 2006–2012 років. Отже, на рівні району ступінь соціально-економічного розвитку майже не зіставний з обсягом бюджетних коштів територіальної громади, які використовуватимуться на програми розвитку.

Аналіз взаємозв'язку обсягу надходжень бюджету розвитку попередніх років із показниками доходів I кошика вказує на наявність випадків вищого ступеня зв'язку (порівняно з однорічними показниками) у 2009 і 2010 роках відносно 2007 року. Як

вказують розраховані показники, з усіх років лише у 2012 році сформовані обсяги фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, що використовувалися на цілі розвитку, були наближені до рівня соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці. Зауважимо, що через об'єктивні причини під час проведення аналізу використано показники зведених бюджетів районів, що, у свою чергу, опосередковує фінансовий потенціал районного бюджету та бюджетів місцевого самоврядування відповідного району. Рівень диспропорції між територіальними громадами сіл, селищ, міст на районному рівні може бути ще вищим.

Проведена оцінка взаємозв'язку між обсягом надходжень до бюджету розвитку бюджетів районів і доходами І кошика відповідних бюджетів, чисельністю та густотою населення відповідних громад (табл. 4).

Таблиця 4

Кореляційна матриця взаємозв'язку обсягу надходжень бюджету розвитку бюджетів районів у розрахунку на 1 жителя й обсягу надходжень І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя, чисельності населення, густоти населення районів за період 2006–2012 рр.*

	Чисельність населення	Густота населення	Надходження до бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя	Доходи І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя
Чисельність населення	1,00	0,77	0,16	-0,05
Густота населення	0,77	1,00	0,18	-0,08
Надходження до бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя	0,16	0,18	1,00	0,27
Доходи І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя	-0,05	-0,08	0,27	1,00

*Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України.

Порівняно з групою обласних бюджетів, групи бюджетів районів мають дещо вищі ступені взаємозв'язку між указаними факторами, проте й вони вказують на не досить тісний зв'язок. Найбільше значення коефіцієнта кореляції отримано для показників доходів І кошика, але його значення для факторів чисельності та густоти населення практично не відрізняються. Отже, для групи бюджетів районів наявність зв'язку доведено, але він слабкий. Побудовані діаграми розсіювання також демонструють, що зв'язок між зазначеними показниками й обсягом надходжень до бюджету розвитку відсутній.

Проведений для групи міст обласного, республіканського АРК значення аналіз показників рангової кореляції між доходами І кошика бюджетів міст і надходженнями до бюджету розвитку показав, що майже відсутній взаємозв'язок між указаними показниками: однорічні значення коефіцієнта рангової кореляції свідчать, що практично відсутній зв'язок у 2006–2007, 2011 роках і про несуттєвий зв'язок у 2008–2010, 2012 роках. Порівняно з попередніми групами місцевих бюджетів, для групи міст характерні принаймні не нижчі значення обчисленого коефіцієнта, незважаючи на об'єктивну відмінність у рівнях соціально-економічного розвитку цієї групи територіальних громад.

Аналіз взаємозв'язку показників надходжень до бюджету розвитку з доходами І кошика бюджетів міст, які розраховано на 1 жителя відповідного міста, показує, що та-

кий зв'язок є, але не суттєвий, він перевищує відповідні однорічні значення коефіцієнта рангової кореляції. Ці результати зіставні з результатами аналізу, проведеного в групі бюджетів районів.

Кореляційний аналіз обсягу надходжень до бюджету розвитку бюджетів міст та обсягу доходів І кошика зазначених бюджетів, чисельністю, густотою населення міст не дозволяє зробити однакові для всіх трьох факторів висновки про ступінь зв'язку (табл. 5). Як свідчить розраховане значення коефіцієнта кореляції, найбільший з розрахованих ступінь зв'язку характерний для фактора чисельності населення. Значення коефіцієнта найбільше з усіх трьох розглянутих груп і факторів. Доходи І кошика також свідчать про наявність слабкого зв'язку між соціально-економічним потенціалом міст та умовами формування бюджету розвитку їх бюджетів. На практичну відсутність зв'язку вказує значення коефіцієнта кореляції для фактора густоти населення. Указане пов'язано з тим, що для групи міст чисельність жителів не виступає важливим фактором у формуванні бюджету розвитку. Визначальними факторами можуть бути професійна, вікова ознаки жителів міста, а також їх ініціативність, що дозволяє врахувати позицію громадськості під час складання міського бюджету та бюджету розвитку зокрема.

Таблиця 5

Кореляційна матриця взаємозв'язку обсягу надходжень бюджету розвитку бюджетів районів у розрахунку на 1 жителя й обсягу надходжень І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя, чисельності населення, густоти населення районів за 2006–2012 рр.*

	Чисельність населення	Густота населення	Надходження до бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя	Доходи І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя
Чисельність населення	1,00	-0,13	0,34	0,23
Густота населення	-0,13	1,00	0,09	0,19
Надходження до бюджету розвитку в розрахунку на 1 жителя	0,34	0,09	1,00	0,25
Доходи І кошика доходів у розрахунку на 1 жителя	0,23	0,19	0,25	1,00

* Джерело: складено за даними Міністерства фінансів України.

Оцінка діаграм розсіювання, складених для аналізу взаємозв'язку між зазначеними вище показниками, дозволяє підтвердити нееластичний зв'язок між ними, тобто можна визначити зв'язок між факторами, він прямий, але неістотний.

Висновки. Аналіз обсягу надходжень до бюджету розвитку місцевих бюджетів вказує на наявність особливостей формування дохідного потенціалу реалізації капітальних вкладень для кожної з груп місцевих бюджетів. Найбільший дохідний потенціал бюджету розвитку сконцентрований на рівні бюджетів міст обласного (республіканського) значення, а їх частка надходжень у загальному обсязі становить не менше 65% за весь розглянутий період. Основними джерелами надходжень бюджету розвитку обласних бюджетів виступають кошти від відчуження майна та кошти від продажу землі для бюджетів районів.

На рівні району, міста обласного значення, області ступінь соціально-економічного розвитку майже не зіставний з обсягом бюджетних коштів територіальної громади, які використовуватимуться на програми розвитку. Зміна чисельності жителів територіальних громад, а отже, і щільності їх проживання практично не пов'язана зі зміною (приростом) надходжень бюджету розвитку для досліджуваних груп місцевих бюджетів.

Таким чином, за допомогою методів статистичного аналізу оцінено вплив кожного з визначених факторів на формування бюджетів розвитку в Україні.

1. Harry Kitchen. Financing local government capital budgeting / Harry Kitchen // Department of Economics Trent University publishing. – 2004. – 31 p.
2. Белкин В. Д. Бюджет развития: незадействованный механизм инвестиционной активности / В. Д. Белкин, В. П. Стороженко // Экономическая наука современной России. – 2001. – № 1. – С. 74–91.
3. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – 864 с.
4. Кравченко В. І. Фінанси місцевого самоврядування України: проблеми становлення (1989–2001) / Кравченко В. І. – К. : Academia, 2001. – 460 с.
5. Крайник О. П. Вплив бюджету розвитку місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток території / О. П. Крайник // Ефективність державного управління : зб. наук. праць Львів. регіонального ін-ту держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – 2005. – Вип. 8. – С. 254–292.
6. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин України : [монографія] / Луніна І. О. – К. : Наукова думка, 2006. – 432 с.
7. Мельник В. М. Перспективи нарощування власних доходів місцевих бюджетів / В. М. Мельник, С. Ю. Баличев // Фінансові механізми сприяння розвитку регіонів : зб. праць. – Львів : ЛПІДУ НАДУ, 2010. – С. 119–123.
8. Павлюк К. В. Концептуальні підходи до формування доходів бюджету розвитку / К. В. Павлюк // Наукові праці НДФІ : зб. – 2005. – Вип. 3 (32). – С. 33–46.
9. Ткачук І. Г. Перспективне бюджетне планування в контексті розвитку самоврядування / І. Г. Ткачук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – № 7 (2). – С. 427–433.
10. Чугунов І. Я. Бюджет розвитку як складова фінансово-економічної системи регіону / І. Я. Чугунов, О. П. Крайник // Збірник “Наукові праці НДФІ”. – 2006. – Вип. 4 (37). – С. 3–11.
11. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : закон Верховної Ради України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
12. Бюджетний кодекс України : закон Верховної Ради України від 08.07.2010 № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 151.
13. Михайленко С. В. Розвиток бюджетного менеджменту в Україні / С. В. Михайленко // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 81–91.

References

1. Kitchen, Harry. “Financing local government capital budgeting”. *Department of Economics Trent University publishing* (2004): 31. Print.
2. Belkin, V., and V. Storozhenko. “Budget development: untapped mechanism of investment activity”. *Modern Economic Science in Russia* 1. (2001): 74–91. Print.
3. Heyets, V. *Society, state, economy: the phenomenology of interactions and development*. Kiev: NAS of Ukraine, Institute of economics and prognostication. National Sciences Academy of Ukraine, 2009. Print.
4. Kravchenko, V. *Local Government Finance of Ukraine: problems of its formation (1989–2001)*. Kiev: Academia, 2001. Print.
5. Kraynyk, O. “The influence of local budgets on social and economic development of the area”. *Effectiveness of governance: Collected Works of Lviv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine* 8. (2005): 254–292. Print.
6. Lunina, I. *Public finances and reform of intergovernmental fiscal relations of Ukraine [monograph]*. Kyiv: Naukova Dumka, 2006. Print.
7. Melnyk, V., and E. Balychev. “The perspectives for increasing the earnings of local budgets”. *Financial mechanisms of promoting regional development: collected works* (2010): 119–123. Print.
8. Pawliuk, K. “Conceptual approaches of the budget revenues formation”. *Proceedings NDFI : collected works* 3.32 (2005): 33–46. Print.

9. Tkachuk, I. "Prospective budgeting in the context of municipality development". *Actual problems of the region's economy* 7.2 (2011): 427–433. Print.
10. Chugunov, I., and O. Kraynyk. "Development budget as a part of financial-economic system of the region." *Collection Proceedings NDFI*. 4.37 (2006): 3–11. Print.
11. Verkhovna Rada of Ukraine. About the Ratification of the European Charter of Local Municipality: the law of the Supreme Council of Ukraine from July 15, 1997 № 452/97-VR. Supreme Council of Ukraine, 1997. Print.
12. Verkhovna Rada of Ukraine. The Budget Code of Ukraine: The Law of the Supreme Council of Ukraine: from 08.07.2010 № 2456-VI. Supreme Council of Ukraine, Governmental Courier. Print.
13. Mykhaylenko, S. "The development of budget management in Ukraine". *Finance of Ukraine* 3. (2011): 81–91. Print.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника";

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".

УДК 338.433: 330.342

ББК 65.26

Левандівський О.Т.

ВІДНОСИНИ ВЛАСНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 82,
тел.: 0342596176,
e-mail: omelyant@ukr.net

Анотація. Розкрито економічний аспект відносин власності в сільському господарстві. Дано визначення відносинам власності з економічної точки зору. Розглянуто питання власності в історичному аспекті. Показано відмінність економічного підходу до перетворення власності від юридичного. Акцентується увага на побудові економічного механізму відносин власності. Звернуто увагу на те, що дослідження проблематики власності в економічній теорії здійснюються на основі синтезу головних напрямів – класичного й маржинального. Визначено можливі шляхи розвитку сільського господарства, а також основні проблеми, які потребують вирішення. Доведено, що головною в розвинених країнах є не проблема земельної власності, а проблема прав й обов'язків власників і землекористувачів.

Ключові слова: відносини власності, земельні відносини, сільське господарство, землекористування, земельні ресурси.

Annotation. The economic aspect of relations of property is exposed in agriculture. Determination to the relations of property is given from the economic point of view. A property question is considered in a historical aspect. The difference of the economic going is shown near transformation of property from legal. Attention is accented on the construction of economic mechanism of relations of property. Displace attention on that researches of range of problems of property in an economic theory come true on the basis of synthesis of basic directions: classic and margin. The possible ways of development of agriculture, and also basic problems that need a decision, are certain. It is well-proven that main in the developed countries is a not problem of agrarian property, but problem of rights and duties of proprietors, and working on earth.

Keywords: relations of property, landed relations, agriculture, land-tenure, landed resources.